

УДК 598.413 (234.421.1)

В.В. Бучко

ГОЛОВНЯ (*MELANITTA FUSCA* L.) У РЕГІОНІ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ

Більшість дослідників орнітофауни України кінця XIX – початку XX ст. включали головню (*Melanitta fusca* L.) у фауністичні списки багатьох регіонів як рідкісного, залітного під час міграцій, зимуючого птаха [5].

Протягом весняного прольоту в межах Українських Карпат та на прилеглих територіях птахів реєстрували двічі: у квітні 1925 р. на р. Уж поблизу м. Ужгород здобуто одну особину [2] і 3.05.1986 р. самця бачили на водосховищі біля м. Бурштина (Галицький р-н, Івано-Франківська обл.) [3].

В осінньо-зимовий період головню найчастіше спостерігали на Бурштинському водосховищі: 17.02.1988 р. – 3 самці та 2 самки [1,4]; 3.11.1993 р. – самець; 20.11.1993 р. – 3 самці та самка; 7.11.1994 р. – самець; 20.11.1994 р. – 4 самці, самка та молодий птах; 3.12.1994 р. – 4 самці; 11.12.1994 р. – самець; 11.11.1997 р. – молодий птах; 23.12.1997 р. – самець. Хоча зазначена водойма і має достатню кормову базу та не замерзає в холодну пору року, птахи тут не залишаються на всю зиму і до початку січня покидають водосховище. За даними мисливців, “турпани” зрідка з’являлись пізно восени – на початку зими на гідротехнічних спорудах Бовшівського цукрового заводу, що знаходиться на віддалі 1 км від водосховища. У першій декаді грудня 1986 р. тут відстріляно 8 птахів. Також, взимку 1907 р. пару птахів часто бачив О.О. Грабар [2] на р. Уж поблизу Ужгорода, а самця спостерігали 2.12.1984 р. на р. Верещиця біля с. Піски (Городоцький р-н, Львівська обл.) [3].

Очевидно, Бурштинське водосховище є найбільш придатною водоймою в регіоні Українських Карпат для перебування головні в осінньо-зимовий період. В.І. Лисенко [5] вважає, що ймовірно на територію України головня потрапляє в результаті відхилення окремих особин від звичайних міграційних шляхів. Але це припущення, на нашу думку, є не зовсім вірним стосовно перебування птахів у регіоні досліджень в осінньо-зимовий період. По-перше, на внутрішніх водоймах Європи під час міграцій найчастіше зустрічаються молоді особини, для яких властиво відхилення від основного міграційного шляху [6], а на досліджуваній території в цей період частіше зустрічаються дорослі птахи. По-друге, в Балтійському регіоні проліт головні триває протягом вересня–жовтня [6], а у Передкарпатті птахи з’являються не раніше листопада. Якби зазначена територія була розташована на шляху окремих мігрантів, то їх би спостерігали у період осіннього прольоту.

Отже, ймовірно випадки зальотів головні в регіон Українських Карпат протягом листопада–грудня є результатом пізноосінніх або

зимових кочівель птахів з районів постійної зимівлі у південній частині Балтійського моря.

1. Волове очко *Troglodytes*. Каталог орнітофауни західних областей України. Орнітологічні спостереження за 1991-1992 р.р. — Луцьк, 1993. — № 3. — 69 с.
2. Грабар А.А. Птицы Подкарпатской Руси (Avifauna Carpatho-russica) // Беркут. — 1997. — Т. 6, вып. 1-2. — С. 90-102.
3. Кийко А.О. Зимови орнітофауна Бурштинського водосховища та її охорона // Орнітофауна західних областей України та проблеми її охорони (Матеріали доповідей п'ятої наради орнітологів та аматорів орнітологічного руху Західної України). — Луцьк, 1990. — С. 102-105.
4. Каталог орнітофауни західних областей України. Орнітологічні спостереження за 1989-1990 р.р. (Ред. І. Горбань, М. Химин). — Луцьк, 1991. — № 2. — 57 с.
5. Лысенко В.И. Гусеобразные. — К.: Наук. думка, 1991. — 208 с. (Фауна Украины. Птицы. — Т. 5, вып. 3).
6. Паакспуу В. Турпан — *Melanitta fusca* (L.) // Миграции птиц Восточной Европы и Северной Азии. Пластиночатокрылые. — М.: Наука, 1989. — С. 217-223.

ТУРПАН (*MELANITTA FUSCA* L.) В РЕГИОНЕ УКРАИНСКИХ КАРПАТ

В статье анализируются случаи встреч турпана в XIX-XX вв. в регионе Украинских Карпат и на прилегающих территориях. На основании этого делается вывод, что случаи залетов турпана в исследуемый регион являются результатом позднеосенних и зимних кочевок птиц из районов постоянных зимовок в южной части Балтийского моря.

THE VELVET SCOTER (*MELANITTA FUSCA* L.) IN THE UKRAINIAN CARPATHIANS REGION

Cases of velvet scoter occurrence in the Ukrainian Carpathians and adjoining areas in XIX-XX centuries are analysed. On this basis a conclusion is drawn that stops of velvet scoter in the region investigated should be considered as a result of late autumn and winter migrations from the regions of constant hibernations in southern part of the Baltic Sea.

Національний заповідник "Давній Галич", Івано-Франківська обл.